

POLSKA JAKO AKTOR MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓŁPRACY PRZECIWKO TERRORYZMOWI

Bogusław Jagusiak

Wojskowa Akademia Techniczna

Streszczenie. Terroryzm jest zjawiskiem, które wobec zachodzących zmian posiada nowe znaczenie dla istoty bezpieczeństwa Polski. Wiąże się to z procesem jego internacjonalizacji, co stanowi nowe zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Artykuł stanowi próbę ukazania miejsca i znaczenia Polski na płaszczyźnie międzynarodowej współpracy przeciwko zwalczaniu terroryzmu. Po przedstawieniu istoty terroryzmu autor na tle organizacji międzynarodowych określa nowe kierunki i propozycje działań, których realizacja przyczyni się do bardziej efektywnej walki i lepszej współpracy w minimalizowaniu tych zagrożeń i przeciwdziałaniu im.

Współcześnie jednym z najpoważniejszych zagrożeń światowego porządku jest terroryzm, jego dynamika i nieustanna ewolucja, a walka z nim stanowi ciągle wyzwanie dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Terroryzm stał się głównym zagrożeniem nie tylko w skali jednego państwa, ale całego globu, i aby skutecznie z nim walczyć, potrzebna jest ogólnoświatowa i kompleksowa współpraca wszystkich podmiotów uczestniczących w stosunkach międzynarodowych. Wynika to z internacjonalizacji tego zjawiska, które stało się wyzwaniem dla społeczności międzynarodowej. Podejmując rozważania nad współczesnym obrazem terroryzmu oraz wynikającymi zeń zagrożeniami, rzeczą konieczną jest zdefiniowanie przedmiotu analizy. Wydaje się to zasadne w obliczu ogromu istniejących i powszechnie obowiązujących definicji interpretacji terminu terroryzm¹. Według niektórych badaczy korzenie jego sięgają aż starożytności, inni uważają, że początkiem historii terroryzmu jest wiek XIX i anarchistyczny terroryzm rosyjski głoszących hasła buntu przeciwko wartościom ówczesnych porządków społecznych. Bartosz Bolechów uważa, że terroryzm „to forma przemocy politycznej, polegająca na stosowaniu morderstw lub zniszczenia (albo zagrożenia zastosowania takich środków) w celu wywołania szoku i ekstremalnego zastraszenia jednostek, grup, społeczeństw lub rządów, czego efektem mają być wymuszenia pożądaných ustępstw politycznych, sprowokowanie nieprzemysłanych działań lub/i zademonstrowanie/nagłośnienie własnych działań lub/i zademonstrowanie/nagłośnienie własnych politycznych przekonań”². Według Władysława

¹ M. Lorenc, *Internacjonalizacja terroryzmu zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, (w:) W. Malendowski (red.), *Spory – konflikty zbrojne – terroryzm. Dysfunkcyjne czynniki współczesnych stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM w Poznaniu, Poznań 2006, s. 211.

² Za: B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Adam Marszałek, Toruń 2002 r., s. 35.

Kopalińskiego terroryzm to „organizowanie zamachów (z bronią w rękę, a także bombowych) na członków rządu, ludzi związanych z władzą, na przeciwników politycznych, na osoby innej wiary, a także rasy, obcokrajowców lub przypadkowych przechodniów, porywanie ludzi, a także samolotów, w celu zdobycia władzy, wywołania atmosfery strachu, zamętu, chaosu, wyrażenia protestu, zyskania korzyści dla jakichś grup, kategorii, a także osób, wreszcie bez przyczyny (...)”³.

Rozbieżności wśród różnych autorów są tutaj duże. Wyjaśnienie pojęcia „terroryzm” należy rozpatrywać od przedstawienia etymologii słowa. Brunon Hołyst wyróżnia trzy pojęcia terroryzmu, tj. terroryzm tradycyjny działający na podłożu ideologicznym, socjalno-tendencyjnym i etniczno-nacjonalistycznym. B. Hołyst stwierdza tutaj, że według definicji FBI istota terroryzmu polega na sprzecznym z prawem użyciu przemocy, aby zmusić rządy do poparcia celów politycznych bądź społecznych. Terroryści chcą, przez szkodliwe oddziaływanie na bezpośrednie ofiary, uderzyć w pośrednią bądź właściwą ofiarę (grupę docelową), którą chcą zastraszyć, by podjęła działanie leżące w ich interesie⁴. Problem precyzyjnego zdefiniowania terroryzmu bierze się stąd, że praktycznie każdy odrażający akt przemocy postrzegany jako działanie przeciwko społeczeństwu określany jest w mass mediach jako terroryzm. Można jednak stwierdzić, że terroryzm to planowana, zorganizowana i zazwyczaj uzasadniona ideologicznie działalność osób lub grup mająca na celu wymuszenie od władz państwowych, społeczeństwa lub poszczególnych osób określonych świadczeń, zachowań czy postaw, realizowana w przestępczych formach obliczonych na wyłonienie szerokiego i maksymalnie zastraszającego rozgłosu wśród opinii publicznej oraz reguły polegającej na zastosowaniu środków fizycznych naruszających dobra osób postronnych, które nie miały negatywnego nastawienia do ataku terrorystycznego, jego celu lub uzasadnienia, ani do określonej ideologii czy zapatrywań⁵. Można więc przyjąć, że **terroryzm to akty przemocy lub ich groźba podejmowane celem zaszantażowania zarówno władzy jak i opinii publicznej.**

Stworzenie jednej spójnej definicji terroryzmu jest bardzo trudne. Wynika to z tego, iż wszelkie generalizacje niosą ryzyko błędu, związanego chociażby z upływem czasu czy ewolucją samego zjawiska. Można jedynie w propozycjach definiowania terroryzmu doszukiwać się wspólnych elementów i płaszczyzn. W każdej jednak definicji dostrzec można, że główną cechą charakteryzującą to zjawisko jest przemoc, siła, groźba. Kolejne elementy łączące wszystkie definicje to: wywołanie strachu, polityczne motywy, skutki i reakcje psychologiczne, rozróżnienie ofiary i celu zamachu, planowanie akcji, metody działania, niemoralność i brak jakichkolwiek

³ W. Kopaliński, *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 423.

⁴ Por. B. Hołyst, *Terroryzm*, wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2009, s. 97.

⁵ Cyt. za: T. Hanausek, W sprawie pojęcia współczesnego terroryzmu, „Problemy Kryminalistyki” nr 143, 1980, „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”.

ograniczeń w działaniu, wymuszenia, wykorzystanie mass mediów do uzyskania rozgłosu, przypadkowe ofiary, konspiracja. Współczesny terroryzm może mieć także oblicze sfrustrowanej jednostki podejmującej spontaniczną akcję, lecz także może być efektem szczegółowo zaplanowanych długotrwałych przygotowań ponadnarodowych korporacji, finansowanych przez różne podmioty czy państwa. Terroryzm można również określić mianem ciągłego procesu ewolucyjnego wraz z wyzwaniem, jakie stawiają przed organizacjami terrorystycznymi współczesne systemy bezpieczeństwa antyterrorystycznego. Zjawisko to zagraża państwom na każdym etapie rozwoju organizacyjnego i funkcjonalnego ugrupowania terrorystycznego⁶.

Na początku XX wieku coraz bardziej widoczny był terroryzm zainspirowany ideologiami nacjonalistycznymi. Stąd też trzy ostatnie dekady XX wieku określa się niekiedy w literaturze mianem epoki terroryzmu. Niezależnie jednak od tego, której historycznej epoce przypiszemy narodziny terroryzmu, pozostaje on także największym wyzwaniem początku XXI wieku. Charakterystyczną cechą terroryzmu międzynarodowego jest jego różnorodna geneza i odmienny charakter w różnych częściach świata⁷. Terrorysty nie działają otwarcie, rzadko sprawują bezpośrednią władzę czy kontrolę nad jakimś terenem, świadomie nie angażują się w walkę z siłami zbrojnymi nieprzyjaciela⁸. Analizując typologię istoty terroryzmu, możemy stwierdzić, że jest ona skomplikowanym zjawiskiem wyrastającym na podłożu konfliktów społecznych i politycznych, którym kierują różne motywacje, cele czy zakresy w poszczególnych rejonach świata. Dzisiejszy nowoczesny terroryzm charakteryzuje się szczególnie brutalnością mającą przyciągnąć media, bulwersować opinię publiczną, a jego dynamizm rozwoju musi być nie tylko zauważalny i spełniać swoje zadanie, lecz także powinien być „wyjątkowy”⁹. Znaczenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego ma również fakt, że działalność terrorystyczna o charakterze ściśle wewnątrzpaństwowym mająca miejsce na terytorium jednego państwa często ma wydźwięk również zewnętrzny. Jej skutki oddziałują bowiem na sferę międzynarodową, a przemieszczanie się terrorystów mobilizuje służby zaatakowanego państwa do prowadzenia akcji poza granicami własnego kraju. Proces internacjonalizacji tego zjawiska uwidocznił się już na samym początku jego narodzin, ale szczególnie mocno dał o sobie znać w latach siedemdziesiątych XX wieku. Zauważalny stał się również fakt malejącego

⁶ Za: P. Piasecka, *Zwalczanie terroryzmu dla społeczności międzynarodowej*, (w:) K. Liedel, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (red.), *Bezpieczeństwo w XXI wieku. Asymetryczny świat*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 361-362.

⁷ Zob. K. Jałoszyński, *Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych*, AON, Warszawa 2001, s. 15.

⁸ D. Szlachter, *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej – nowy impuls*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 20.

⁹ K. Liedla, J. Marszałek-Kawa, S. Wudarski (red.), *Polityczne metody zwalczania terroryzmu*, Dom Wydawniczy DUET, Toruń 2006, s. 5.

znaczenia terroryzmu o charakterze wewnętrznym i nasilenia terroryzmu międzynarodowego. Sprzyjały temu czynniki związane z postępem w komunikowaniu się czy wielostronną i wielopłaszczyznową współpracą państw. Widoczny stał się również wzrost nowych form działalności terrorystów oraz powiązania z ośrodkami władzy niektórych państw czy rządów¹⁰.

Z drugiej strony zjawisko terroryzmu we współczesnym świecie zaburza pokój i normalność życia poszczególnych narodów. Nie sposób wypracować skutecznych systemów oraz środków przeciwdziałania temu zjawisku, nawet w sprawnie zorganizowanej współpracy międzynarodowej. Obecnie wszystkie międzynarodowe służby o charakterze policyjnym i wojskowym mają na celu zwalczanie terroryzmu, choć stosowane dotychczas metody walki okazują się mało skuteczne. Można to prześledzić na przykładzie międzynarodowych operacji wojskowych, gdzie do walki z terroryzmem zaangażowano wielkie ilości wojska (w tym polskiego) oraz sprzętu wojskowego o najnowocześniejszych rozwiązaniach. Niektóre zorganizowane związki przestępcze zaliczane bywają także do ugrupowań o charakterze terrorystycznym. Taki stan rzeczy wymaga precyzyjnego określenia pojęcia terroryzmu, aby wszędzie zjawisko to opisano w taki sam sposób, a jego pojęcie rozumiano tak samo. Na przestrzeni ostatnich lat szczególnie zwiększyło się zainteresowanie problematyką terroryzmu ze strony społeczności międzynarodowej. Jest to związane ze wzrastającym nasileniem tego zjawiska w różnych częściach świata oraz ze złożonością i koniecznością podejścia interdyscyplinarnego do tego problemu. Analizując typologię terroryzmu, można stwierdzić, że jest zjawiskiem skomplikowanym mającym różne motywacje, cele i zakresy działania. Można więc mówić o działalności terrorystycznej na płaszczyźnie międzynarodowej jak również wewnątrzpaństwowej, a więc mającej miejsce na terytorium jednego państwa. Skutki działań terrorystycznych, oddziałując na sferę międzynarodową, powodują proces internacjonalizacji tego zjawiska. O ile terroryzm o charakterze wewnętrznym zaczął tracić na znaczeniu, to terroryzm międzynarodowy wyraźnie się nasilił. Zjawisko to widoczne było szczególnie w latach osiemdziesiątych, gdzie poprzez postęp w komunikowaniu się, wielostronną i wielopłaszczyznową współpracą państw następowała stopniowa eskalacja nowych form działalności terrorystycznych. Terroryzm międzynarodowy charakteryzuje się różnorodną genezą i odmiennym charakterem w różnych częściach świata. Najpowszechniejszym, a zarazem najniebezpieczniejszym wśród typów terroryzmu pozostaje ten, którego głównym założeniem ideologicznym jest walka narodowyzwoleńcza wyrosła najczęściej na podłożu fundamentalizmu religijnego. Dotyczy to w głównej mierze krajów, w których dominuje religia islamu, a organizacje terrorystyczne znajdują w nich swoje miejsce. Odpowiedzią

¹⁰ A. Ciupiński, M. Zając (red.), *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*, AON, Warszawa 2003, s. 7.

stała się daleko posunięta współpraca poszczególnych państw i ośrodków władzy z poszczególnymi organizacjami. Współczesny terroryzm powiązany jest natomiast z różnego rodzaju agendami państwowymi i korzysta z ich wsparcia. Poza głównymi europejskimi organizacjami terrorystycznymi (IRA, ETA, RAF, Czerwone Brygady, Akcja Bezpośrednia) ogromną rolę w umiędzynarodowieniu tego zjawiska odgrywają radykalne organizacje islamskie (np. Hamas, Hezbollah (Partia Boga) czy Al-Kaida) oraz niektóre lewicowe ugrupowania palestyńskie. Najbardziej skuteczną formą przeciwdziałania terroryzmowi jest współpraca międzynarodowa oparta na powszechnej zgodzie i zdecydowanej reakcji. W dobie procesów globalizacyjnych, postępu integracji i współpracy międzynarodowej kluczową rolę w zwalczaniu terroryzmu odgrywają organizacje o zasięgu światowym, które wzajemnie ze sobą współpracują. Najważniejsze organizacje międzynarodowe to organizacje międzyrządowe, nazywane często międzypaństwowymi lub publicznymi. Ich członkami są państwa¹¹. Wzrost ich znaczenia nastąpił w pierwszej dekadzie XXI wieku i charakteryzował się ciągłym rozwojem znaczenia współpracy wielostronnej zarówno między państwami jak i organizacjami. Były to lata wyjątkowe, w których zaistniałe problemy wykraczały poza możliwości pojedynczych państw. Z punktu widzenia poszczególnych państw będących członkami organizacji międzynarodowych działalność na forum takiej organizacji jest ważnym elementem polityki zagranicznej państwa¹². Wiele z tych problemów powiązane było z kwestią utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, ale również z pojawiającymi się coraz częściej działaniami terrorystycznymi. Rządy poszczególnych państw zaczęły poszukiwać coraz szerszej i efektywniejszej współpracy w zwalczaniu terroryzmu. Służyć temu miały organizacje międzynarodowe charakteryzujące się najbardziej rozwiniętą formą wielostronnej, zinstytucjonalizowanej współpracy, w której państwa doceniały stwarzane przez nie możliwości oraz w coraz szerszym zakresie z nich korzystały¹³. Rozpoczęto więc na szeroką skalę działania, które mogłyby zapewnić, a na pewno poprawić bezpieczeństwo zarówno w wymiarze wewnętrznym państw jak i na płaszczyźnie międzynarodowej. Pamiętne ataki na World Trade Center 11 września 2001 r. w znaczącym stopniu stały się zaczynem wzrostu świadomości międzynarodowej co do zjawiska terroryzmu. Oznaczały one kres pewnej jakości zmian oblicza terroryzmu. Przede wszystkim modyfikacji uległa ideologiczna oś podziału. Od tego czasu współczesny świat nieustannie zмага się z ciągle zaskakującymi i niedającymi

¹¹ G. Michałowska (red.), *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, s. 163.

¹² J. Starzyk-Sulejewska, *Ewolucja uczestnictwa Polski w organizacjach międzynarodowych*, (w:) S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), *Udział Polski w organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2012, s. 49.

¹³ I. Popiuk-Rysińska, *Organizacje międzynarodowe. Zarys problematyki*, (w:) S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), op. cit., s. 13.

się przewidzieć atakami terrorystycznymi. W całej skali tego zjawiska swoje miejsce zajmuje również Polska, choć jako kraj nie była jak dotąd ofiarą ataków terrorystycznych i nie posiada aż takich doświadczeń w tej kwestii jak Stany Zjednoczone, Hiszpania czy Wielka Brytania.

Stany Zjednoczone borykają się z dwojakiego rodzaju terroryzmem – wewnętrznym i zewnętrznym. Szczególnie istotny wpływ na bezpieczeństwo państwa posiada terroryzm zewnętrzny. Najpoważniejszym zagrożeniem pozostaje tutaj terroryzm ugrupowań islamskich, co posiada związek z proizraelską polityką zagraniczną USA oraz „eksportem” amerykańskiego stylu życia stojącego w jaskrawej sprzeczności z wartościami głoszonymi przez duchowych przywódców islamskich fundamentalistów¹⁴. Nie ulega więc wątpliwości, że obecnie najważniejszą potrzebą będzie stworzenie odpowiedniego systemu bezpieczeństwa zdolnego do przeciwdziałania zagrożeniom ze strony terroryzmu zewnętrznego. Złożoność tego problemu wynika również z faktu, że ten rodzaj terroryzmu atakuje wszystko, co łączy się z USA, także poza granicami tego kraju.

Terroryzm hiszpański jest klastycznym przykładem terroryzmu o podłożu etniczno-nacjonalistycznym i separatystycznym – sięga korzeniami do ruchów niepodległościowych końca XIX wieku jednej z hiszpańskich prowincji – Baskonii¹⁵. Pomimo że konflikt w kraju Basków powoli wygasa, to ciągle nie może definitywnie się zakończyć. Władzom nie uda się tak szybko zdławić tej terrorystycznej organizacji, ponieważ ETA należy do najstarszych tego typu organizacji z bardzo długą tradycją walki zbrojnej przekazywanej z pokolenia na pokolenie. Wielu młodych ludzi wpada w te kręgi i niemal automatycznie kontynuuje działalność rozpoczętą przez poprzedników¹⁶.

Głównym podłożem terroryzmu w Wielkiej Brytanii jest konflikt dotyczący statusu Irlandii Północnej, polegający na dążeniu katolickiej części północnoirlandzkiej do włączenia tego terytorium do Irlandii, oraz związane z tym obawy protestantów Ulsteru. Do rodzimego terroryzmu dochodzi również zagrożenie zewnętrzne, którym jest możliwość ataku na własne terytorium ze strony fundamentalistów islamskich. Wynika to z zaangażowania Brytyjczyków w koalicję antyiracką czy wcześniej ataku na Jugosławię. Groźba odwetu ze strony świata islamu wydają się więc bardzo realna. Pomimo tych faktów organizacje międzynarodowe podejmują nadal wysiłki w celu zwalczania zagrożeń terrorystycznych i przeciwdziałania im. Oznacza to jednak, że Polska również podejmuje walkę z zagrożeniami terrorystycznymi. W dobie wielkich

¹⁴ K. Jałoszyński, *Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych*, AON, Warszawa 2001, s. 28-29.

¹⁵ M. Kuczyński, *Krwawiąca Europa. Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1999-2000. Tło historyczne i stan obecny*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001, s. 343.

¹⁶ V. Grotowicz, *Terroryzm w Europie Zachodniej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Wrocław 2000, s. 343.

przemian, jakie można zaobserwować w Europie i na świecie, zasadne wydaje się pytanie o bezpieczeństwo Polski jako kraju biorącego udział w międzynarodowych działaniach na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa. Istotna w obecnych czasach staje się więc koncepcja swego rodzaju koalicji antyterrorystycznej działającej ponad podziałami w celu zwalczania wspólnego zagrożenia. Polska jako członek NATO także włączyła się w tę koalicję, dostrzegając zagrożenia, jakie niesie ze sobą terroryzm¹⁷. Zaistniała więc sytuacja, w której przeciwnicy USA stali się także przeciwnikami Polski. Niespełna dwa tygodnie po atakach w USA z 11 września 2001r. rząd Polski podjął decyzję o otwarciu przestrzeni powietrznej dla samolotów wojskowych USA¹⁸. Mimo że nie istniały żadne bezpośrednie zagrożenia, podjęto nadzwyczajne środki ostrożności. Bardzo szybka reakcja władz polskich zadeklarowania poparcia, ale i zaferowania pomocy potwierdziła wagę problemu, jakim stał się terroryzm. 2 października Polska razem z pozostałymi państwami NATO uznała, że atak na USA wyczerpuje znamiona art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Walkę z terroryzmem nazwano wojną, a jej kluczową część stanowią operacje wojskowe. Terrorystyczne ataki na World Trade Center i Pentagon oznaczyły kres pewnej jakości w stosunkach międzynarodowych. Terroryzm zmienił swoje oblicze, w którym modyfikacji uległa ideologiczna oś podziału. Poprzez aktywne włączenie i zaangażowanie w politykę walki z terroryzmem Polska stawała się coraz istotniejszym graczem na płaszczyźnie międzynarodowej oraz podmiotem gotowym do udziału w różnego rodzaju misjach w ramach wielonarodowych sił zbrojnych.

Równocześnie na forum ONZ Polska aktywnie włączyła się do zakrojonych na szeroką skalę działań polegających na przeglądzie ustawodawstw oraz innych systemów służących zwalczaniu zjawisk patologicznych mogących mieć związek z terroryzmem. Należy do nich przede wszystkim przestępczość zorganizowana. W dorobku prawnym ONZ najbardziej ceniony jest wymiar prawny, dający podstawę większości prawnomiędzynarodowych działań w zakresie zwalczania terroryzmu. Istotne wydają się więc konwencje międzynarodowe przyjęte na forum ONZ, które stanowią szkielet międzynarodowego systemu przeciwdziałania terroryzmowi. ONZ podjęła również wyraźne działania na rzecz wzmocnienia międzynarodowych mechanizmów walki z terroryzmem po 2001 r. ONZ-towski system współpracy w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi posiada dwa szczególne wymiary. Należą do nich wymiar strategii oraz wymiar mechanizmów współpracy. Globalna Strategia Kontrterrorystyczna (ang. *Global Counter – Terrorism Strategy*) uwzględnia nie tylko przepisy o charakterze deklaracji politycznych, lecz także Plan Działania, który w precyzyjny sposób określa, jakie obszary przeciwdziałania

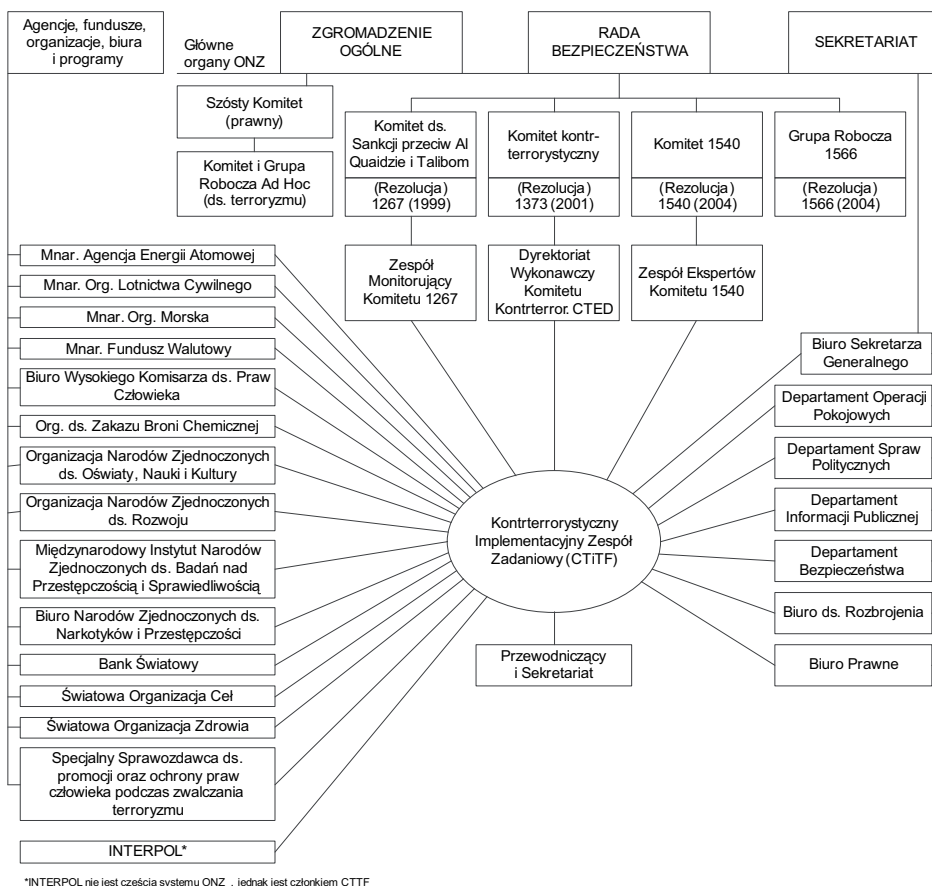
¹⁷ A. Kosta Raul, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 166-167.

¹⁸ A. Ciupiński, M. Zając, *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*, AON, Warszawa 2003, s. 170.

terroryzmowi ONZ uważa za właściwe swojej kompetencji. Wydarzenia z Nowego Jorku doprowadziły również do przyjęcia przez Radę Bezpieczeństwa NZ rezolucji 1373, która była ukierunkowana na walkę z terroryzmem. Dokument ten jest jednym z najważniejszych przyjętych na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych. Rezolucja 1373, która została uchwalona 28 września 2001 r., nakreśla obszar współpracy państw w dziedzinie zwalczania terroryzmu oraz stanowi punkt odniesienia dla wielu innych podejmowanych przez organizację dokumentów. Zobowiązuje ona wszystkie państwa do zwalczania finansowania terroryzmu i zapobiegania mu, nakazuje pociąganie do odpowiedzialności karnej oraz zamrażania rachunków bankowych osób lub organizacji, co do których istnieją uzasadnione podejrzenia, że biorą udział w działalności terrorystycznej. W rezolucji Rada Bezpieczeństwa zdecydowała również, że należy powstrzymać się od udzielania pomocy podmiotom zaangażowanym w działalność terrorystyczną, odmawiać udzielenia schronienia osobom, które w jakikolwiek sposób biorą udział w działaniach terrorystycznych, czy to przez planowanie, finansowanie, czy przez dokonanie samego ataku. Państwa powinny dzielić się między sobą informacjami na temat działalności terrorystycznej, podejmować wszelkie niezbędne kroki zapobiegawcze, przeciwdziałać wykorzystywaniu swoich terenów do planowania, finansowania lub popełniania czynów terrorystycznych. Istotne wydaje się również to, że wspierając działania państw w zakresie zwalczania terroryzmu, ONZ angażuje się przede wszystkim w „fazę” rekrutacji/radykalizacji oraz w „fazę” przygotowania do realizacji działań organizacji terrorystycznych. W ten sposób wpisuje się ona w międzynarodowy proces przeciwdziałania terroryzmowi, przyjmując odpowiedzialność za jego wspieranie w odniesieniu do zapewnienia odpowiednich działań. Trzeba również zaznaczyć, że oprócz sfery czysto prawnej i politycznej ONZ wkłada również wysiłek w zbudowanie wewnętrznych mechanizmów organizacyjnych, które pozwolą w sposób bardziej efektywny i skoordynowany na realizowanie zadań podjętych przez tę organizację. Walka z terroryzmem stała się integralną częścią mandatu ONZ. W ramach współpracy międzynarodowej udało się państwom wypracować kilkanaście konwencji antyterrorystycznych. Praca nad tworzeniem nowych norm prawnych, rezolucji, powoływaniem organów do walki z terroryzmem bezustannie trwa i dzięki temu na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat Narody Zjednoczone wiele uczyniły, aby zwalczyć terroryzm. Poniższy schemat wyraźnie pokazuje, że sposób organizacji oraz wzajemnej kooperacji organów, agencji i agend zmierza w kierunku przechodzenia ze stosowania struktur hierarchicznych do struktur sieciowych, również w zakresie przepływu informacji¹⁹.

¹⁹ P. Piasecka, *Zwalczanie terroryzmu wyzwaniem dla społeczności międzynarodowej*, (w:) K. Liedel, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (red.), *Bezpieczeństwo w XXI wieku. Asymetryczny świat*, Difin SA, Warszawa 2011, s. 364-368.

Schemat 1. Główni aktorzy systemu ONZ w działaniach antyterrorystycznych

Źródło: www.un.org/terrorism

W NATO terroryzm, jako ważny problem bezpieczeństwa, został dostrzeżony w „Koncepcji Strategicznej Sojuszu przyjętej przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie w dniach 23 i 24 kwietnia 1999 r.”²⁰, jednak w centrum uwagi znalazł się dopiero po zamachach na World Trade Centre i Pentagon 11 września 2001 r. Już następnego dnia po tych wydarzeniach państwa członkowskie uznały, że ten akt terroru pozwala na zastosowanie art. 5 traktatu waszyngtońskiego, że atak na Stany Zjednoczone zostaje uznany za atak na wszystkie państwa Sojuszu. Oprócz działań politycznych

²⁰ Cyt. za: K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterrorystyczny*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2008, s. 270.

Polska zdecydowała się również – jako członek NATO i sojusznik USA – na wysłanie w ramach operacji *Enduring Freedom* (Trwała wolność)²¹ swoich sił zbrojnych w rejon walk z terrorystami. 22 listopada 2001 r. prezydent Aleksander Kwaśniewski na wniosek rządu RP wydał postanowienie o wysłaniu do Afganistanu niewielkiego kontyngentu żołnierzy. Postanowiono także w ramach sojuszniczych sił zbrojnych przeciwko terroryzmowi wykorzystać pododdział GROM-u. Pomimo że polskie siły nie były zbyt liczne, stanowiły namacalny dowód wypełniania przez nasz kraj swoich sojuszniczych zobowiązań i zaangażowania w działalność antyterrorystyczną. W następnych latach udział Polski w operacji afgańskiej systematycznie wzrastał, co miało związek z realizacją nowej strategii afgańskiej prezydenta Baracka Obamy. Drugim po Afganistanie najważniejszym miejscem realizacji amerykańskiej strategii walki z „globalnym terroryzmem” stał się Irak. Polska od samego początku – wraz z Wielką Brytanią – stanęła po stronie USA. 17 marca 2003 r. prezydent RP wydał postanowienie o wysłaniu do Iraku niewielkiego, liczącego prawie dwustu żołnierzy Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Wielonarodowych Połączonych Sił Operacyjnych koalicji międzynarodowej.

Walka z międzynarodowym terroryzmem po 11 września 2001 roku spowodowała, że praktycznie wszystkie dziedziny życia musiały wszechstronnie ustosunkować się do tego zjawiska. Coraz więcej bowiem mówi się o kwestii ustalenia źródeł terroryzmu i jego przyczyn. Podejmuje się próby wieloaspektowej działalności międzynarodowej służącej likwidowaniu podłoża terroryzmu, a nie tylko jego skutków. Atak terrorystyczny na USA 11 września 2001 r., dokonany przez bojówkarzy z organizacji AL-Kaida, sprawił, że jakościowo nowego znaczenia nabrały problemy bezpieczeństwa światowego, w tym również bezpieczeństwa Polski i pozostałych państw NATO. Polska od samego początku tworzenia koalicji antyterrorystycznej włączyła się do działalności mającej wspomóc likwidację zagrożeń tego typu. Oprócz szczególnego zaangażowania władz również organizacje humanitarne czy też środowiska naukowe wykazywały swoje inicjatywy. O walce z terroryzmem poważnie zaczęto myśleć dopiero po wydarzeniach z 11 września i niestety do tej pory żadna organizacja nie stworzyła skutecznych metod walki z nim.

Wiele działań związanych z walką z terroryzmem podejmują liczne organizacje międzynarodowe. Oprócz operacji na arenie międzynarodowej w walce z terroryzmem istotne wydają się również te podejmowane przez polskie „służby specjalne”. Rozumieć tu należy służby, których działalność odbiega od tradycyjnej praktyki policyjnej. Należą do nich służby wywiadowcze oraz służby bezpieczeństwa. Tradycyjnie

²¹ W Afganistanie prowadzone są obecnie dwie operacje wojskowe mające na celu stabilizację sytuacji. Pierwsza z nich – Trwała wolność (ang. *Enduring Freedom*) – dowodzona jest przez Stany Zjednoczone i obejmuje przede wszystkim tereny południowo-wschodnie wzdłuż granicy z Pakistanem, druga prowadzona jest przez Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa (ang. *International Security Assistance Force*, ISAF).

podzielić je można na wywiad i kontrwywiad. Zadania służb wywiadu – oprócz zdobywania informacji poza granicami kraju – w walce z terroryzmem dotyczą m.in. takich kwestii jak:

- rozpoznanie środowisk i organizacji terrorystycznych poza granicami kraju,
- analizowanie potencjalnego i realnego zagrożenia terrorystycznego państwa terroryzmem zewnętrznym,
- wyprzedzające reagowanie na realną możliwość zagrożenia terrorystycznego państwa przez organizacje terrorystyczne spoza kraju,
- prowadzenie działalności analitycznej dotyczącej stanu obecnego i ewentualnych przyszłych kierunków rozwoju zagrożenia terroryzmem zewnętrznym państwa,
- współpraca wywiadowcza z innymi państwami w zakresie zapobiegania i zwalczania terroryzmu.

Z kolei zadania kontrwywiadu – oprócz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego – w walce z terroryzmem dotyczą m.in. takich kwestii jak:

- rozpoznanie środowisk i organizacji terrorystycznych na terytorium kraju,
- analizowanie potencjalnego i realnego zagrożenia terrorystycznego państwa terroryzmem wewnętrznym,
- wyprzedzające reagowanie na realną możliwość zagrożenia terrorystycznego państwa przez organizacje terrorystyczne w kraju,
- aresztowanie członków organizacji terrorystycznych,
- prowadzenie działalności analitycznej dotyczącej obecnego i ewentualnie przyszłych kierunków rozwoju zagrożeń terroryzmem wewnętrznym państwa²².

Rozważania na temat przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce dotyczą głównie zagrożeń zewnętrznych. Nie występuje bowiem w Polsce zagrożenie terroryzmem ze strony ekstremistycznych grup narodowych czy innych mniejszości. Również aspekty religijne nie posiadają charakteru ekstremistycznego. Zjawisko, które zagraża Polsce, to terroryzm międzynarodowy związany przede wszystkim z fundamentalizmem religijnym. Polska jako aktor części zachodniego kręgu cywilizacyjnego bierze czynny udział w działaniach koalicji antyterrorystycznej. Wydaje się, że potencjalne zagrożenie nie wynika jednak z udziału w sojuszu z NATO czy przynależności do Unii Europejskiej. Działania UE posiadają raczej wymiar transnarodowy niż międzynarodowy, a istniejące w tej organizacji mechanizmy stanowią raczej rodzaj wzmocnienia i próbę integracji narodowych systemów bezpieczeństwa, niż samoistną jakość nadającą zupełnie nowy wymiar zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego²³.

²² B. Hołys, *Terroryzm* – t. 1, t. 2, Lexis Nexis, Warszawa 2010, s. 913.

²³ P. Piasecka, *Zwalczanie terroryzmu dla społeczności międzynarodowej*, (w:) K. Liedel, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (red.), *Bezpieczeństwo w XXI wieku. Asymetryczny świat*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 363.

Zjawisko międzynarodowego terroryzmu na scenie europejskiej zostało zauważone dopiero z początkiem lat 70. XX wieku. Główną przyczyną zajęcia się zagrożeniami ze strony organizacji terrorystycznych były tragiczne wydarzenia, które miały miejsce podczas olimpiady w Monachium w 1972 r.

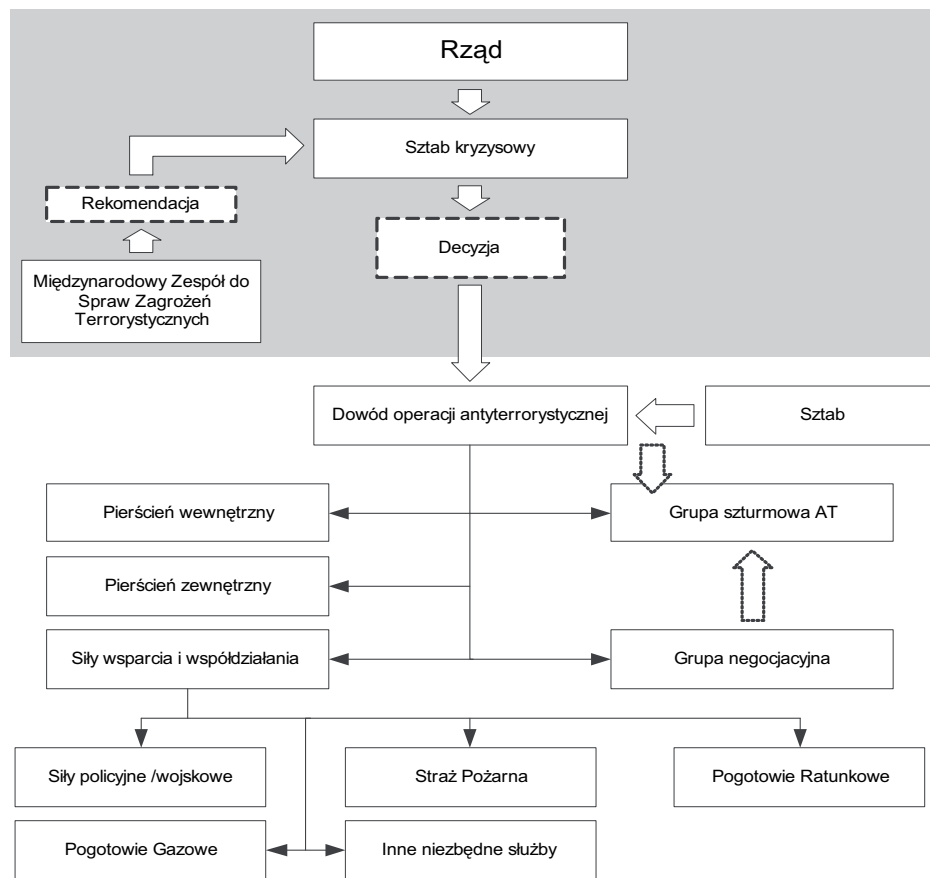
Polska należy jednak do pewnego kulturowego kręgu zasad, którym obecny międzynarodowy terroryzm wydał wojnę. Uczestnictwo w sojuszach może jedynie zwiększać ryzyko, ale go nie generuje. Z drugiej strony otwarta pozostaje kwestia naszej atrakcyjności jako celu ataków terrorystycznych. Nie należy jednak zapominać, że terroryzm międzynarodowy jako metoda działania dla osiągnięcia jak największej skuteczności posługuje się przemocą lub groźbą jej użycia opartą na dalekosiężnych skutkach psychologicznych. Przed społecznością międzynarodową stoi obecnie trudne zadanie doprowadzenia do tego, żeby terroryzm jako metoda osiągania celów stał się nieskuteczny lub nieopłacalny. Realizacji tego zadania służyć powinno budowanie efektywnych systemów przeciwdziałania terroryzmowi. Istotnym elementem takich systemów jest szeroko pojęta profilaktyka mająca na celu przygotowanie społeczeństwa do potencjalnego ataku. Ważniejsze jednak w tym przypadku wydaje się rozpoznanie zjawiska, określenie grupy chcącej posłużyć się metodą terrorystyczną, a następnie opisanie jej potencjalnych celów i możliwości wykonawczych. W przypadku ustalenia takiej grupy lub zaistnienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym musi istnieć efektywny system zwalczania obejmujący nie tylko pododdziały fizycznej neutralizacji terrorystów, lecz także skuteczne środki prawne pozwalające na wydalenie lub skazanie nawet potencjalnego terrorysty. Ogromnego znaczenia nabiera również fakt likwidacji lub minimalizacji skutków dokonanego ataku terrorystycznego. Szczególne znaczenie posiada tutaj system reagowania kryzysowego oparty na administracji rządowej i samorządowej²⁴. Zarządzanie w sytuacji kryzysowej stanowi niewątpliwie problem złożony, który powinien być poddany analizie wieloaspektowej pod kątem teorii zarządzania kryzysowego (*crisis management*) i ochrony ludności (*civil protection*). Niezbędne wydaje się więc określenie, czym jest sytuacja kryzysowa oraz jaki jest jej rozmiar. Istotna także wydaje się tutaj skala zagrożenia faktycznego lub tylko odczuwanego w państwie albo przez społeczność lokalną w miejscu takiego zdarzenia.

Wojna z terroryzmem będzie z pewnością długa i nietypowa. Priorytetem na najbliższą przyszłość pozostanie jednak podtrzymanie międzynarodowej solidarności, jaką po 11 września 2001 r. wykazała społeczność międzynarodowa, w tym Polska. Drugim istotnym elementem będzie kontynuowanie kampanii militarnej aż do zlikwidowania terrorystycznej sieci. Na scenie globalnej Polska pokazuje

²⁴ D. Górki, K. Liedel, *System przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce. Stan obecny a potrzeba rozwoju*, (w:) K. Liedel, J. Marszałek-Kawa, S. Wudarski (red.), *Polityczne metody zwalczania terroryzmu*, Dom Wydawniczy DUET, Toruń 2006, s. 127-129.

i udowadnia, że jest odpowiedzialnym uczestnikiem życia międzynarodowego jak również poważnym partnerem dla innym państw. Uczestnicząc w takich działaniach, chce wnieść liczący się wkład w rekomendację porządku światowego²⁵.

Schemat 2. Proces decyzyjny w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowej związanej z zamachem terrorystycznym

Opracowanie na podstawie: K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2008, s. 255

²⁵ A. Ciupiński, M. Zając, *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*, AON, Warszawa 2003, s. 181.

Zakończenie

Współczesny świat osiągnął już etap rozumienia terroryzmu nie w sposób jednostkowy rozwiązywania tych problemów w ramach własnych możliwości, ale z punktu widzenia każdego kraju i łączenia sił. Trudno wyznaczyć także precyzyjną cezurę początkową opisującą narodziny współczesnego terroryzmu międzynarodowego. Ma to niewątpliwie ścisły związek z przyjęciem w sposób instrumentalny definicji tego fenomenu. Wydaje się, że proces internacjonalizacji współczesnego terroryzmu rozpoczął się dopiero w latach sześćdziesiątych XX wieku²⁶. W przypadku nagłego zagrożenia realny wydaje się proces współpracy na rzecz stabilizacji i ładu międzynarodowego. W procesie tym Polska efektywnie uczestniczy jako aktor i partner na arenie międzynarodowej zarówno w taktyce jak i strategii działań tych organizacji, których jest członkiem. Działania takie tworzą nową dodaną wartość w zwalczaniu terroryzmu na płaszczyźnie narodowej – jeżeli takie wystąpią – oraz w realny sposób przekładają się one na ład i porządek międzynarodowy. Szczególnie cenne wydają się te procesy zwalczania terroryzmu, które wpływają systemowo na globalną odpowiedź na zagrożenie. Ucząc się na doświadczeniach innych państw, Polska powinna być gotowa na ewentualny atak ze strony terrorystów, zwłaszcza że jako członek NATO, Unii Europejskiej jest coraz bardziej atrakcyjna dla terrorystycznych ugrupowań. Ważny stał się jednak fakt wyemitowania przez katarską telewizję Al-Dżazira 18 października 2003 r. wypowiedzi Osamy bin Ladena, który przypomniał Polsce i innym krajom o potencjalnym ataku jako odwecie za pomoc Stanom Zjednoczonym oraz udział wojsk polskich w misjach w Iraku i Afganistanie. Udział w koalicjach antyterrorystycznych, sojuszach militarnych ma swoje plusy i minusy dla Polski. Może odstraszać terrorystów oraz być dla nich przynętą. Członkostwo w organizacjach międzynarodowych oprócz korzyści wynikających z gwarancji bezpieczeństwa niesie również ze sobą zagrożenie agresji ze strony wrogich ugrupowań. Neutralność nie jest jednak gwarancją bezpieczeństwa. Terroryzm, który ma zasięg międzynarodowy, najskuteczniej jest zwalczać również poprzez współpracę międzynarodową. Terroryzm stanowi ciągłe zagrożenie, stawiając coraz to nowe wyzwania dla Polski jak i całego świata. Nie da się utworzyć permanentnego sposobu walki z nim, gdyż zjawisko to ciągle ewoluuje. Wraz z rozwojem terroryzmu musi ewoluować ustawodawstwo krajowe i środki zapobiegawcze. Zasadne wydają się również długofalowe działania, ciągła determinacja i solidarność sama w sobie oraz ta na arenie międzynarodowej. Działania takie mogą skutecznie ograniczać zagrożenia terroryzmu, a poprzez odpowiednie narzędzia i organy do walki z nim

²⁶ A. Wejkszner, *Globalizacja terroryzmu zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, (w:) W. Malendowski (red.), *Spory – konflikty zbrojne – terroryzm. Dysfunkcjonalne czynniki współczesnych stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM w Poznaniu, Poznań 2006, s. 211.

przyczynić się do spowolnienia jego działalności i skuteczności w dążeniu do realizowanych celów.

LITERATURA:

1. A. CIUPIŃSKI, M. ZAJĄC (red.), *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*, AON, Warszawa 2003.
2. A.R. KOSTA, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
3. A. WEJKSZNER, *Globalizacja terroryzmu zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, (w:) W. Malendowski (red.), *Spory – konflikty zbrojne – terroryzm. Dysfunkcjonalne czynniki współczesnych stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM w Poznaniu, Poznań 2006.
4. B. BOLECHÓW, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Adam Marszałek, Toruń 2002.
5. B. HOŁYS, *Terroryzm – t. 1, t. 2*, Lexis Nexis, Warszawa 2010.
6. B. HOŁYS, *Terroryzm*, wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2009.
7. D. GÓRKI, K. LIEDEL, *System przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce. Stan obecny a potrzeba rozwoju*, (w:) K. Liedla, J. Marszałek-Kawa, S. Wudarski (red.), *Polityczne metody zwalczania terroryzmu*, Dom Wydawniczy DUET, Toruń 2006.
8. D. SZLACHTER, *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej – nowy impuls*, Adam Marszałek, Toruń 2007.
9. G. MICHAŁOWSKA (red.), *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996.
10. I. POPIUK-RYSIŃSKA, *Organizacje międzynarodowe. Zarys problematyki*, (w:) S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), *Udział Polski w organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2012.
11. J. STARZYK-SULEJEWSKA, *Ewolucja uczestnictwa Polski w organizacjach międzynarodowych*, (w:) S. Parzymies, I. Popiuk-Rysińska (red.), *Udział Polski w organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2012.
12. K. JAŁOSZYŃSKI, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2008.
13. K. JAŁOSZYŃSKI, *Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych*, AON, Warszawa 2001.
14. K. LIEDLA, J. MARSZAŁEK-KAWA, S. WUDARSKI (red.), *Polityczne metody zwalczania terroryzmu*, Dom Wydawniczy DUET, Toruń 2006.
15. M. KUCZYŃSKI, *Krwawiąca Europa. Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1999-2000. Tło historyczne i stan obecny*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001.
16. P. PIASECKA, *Zwalczanie terroryzmu dla społeczności międzynarodowej*, (w:) K. Liedel, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (red.), *Bezpieczeństwo w XXI wieku. Asymetryczny świat*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.

17. T. HANAUSEK, *W sprawie pojęcia współczesnego terroryzmu*, „Problemy Kryminalistyki” nr 143, 1980 r., „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”.
18. V. GROTOVICZ, *Terroryzm w Europie Zachodniej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Wrocław 2000.
19. W. KOPALIŃSKI, *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.

Poland as an actor of international cooperation against terrorism

Abstract. Terrorism redefines the contemporary meaning of Poland's security in face of global changes. It corresponds to the process of international relations and the new challenges to international security. Some of those problems are discussed by the author explaining the role of Poland cooperating on the international level in diminishing the threat of terrorism. Upon defining the essential features of terrorism and explaining the role of international organizations created to subdue it, the new ways of disrupting terrorist activities are presented. Those practices may be effective, as the argument goes, through betterment of cooperation between the nations and creating respective countermeasures to fight the threat of international terrorism.